

This eChok volume of
Deuteronomy
Volume 2

לע"נ גבריאל בן לאה ז"ל • נלב"ע י"ד ניסן תשס"ג

is Dedicated in loving memory of
Gabriel (Cabra) Bildirici

*by his wife Nina Bildirici
and his children & grandchildren*

TORAH

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח משבת הבאה

כב וכתב משה ית תושבחתא
הדא ביומא ההוא ואלפנה
לבני ישראל: כג ופקיד ית
יהושע בר נון ואמר תקף
ואלים ארי את תעל ית בני
ישראל לארעא די קימית להון
ומימרי יהי בסעדך: כד והנה
כד שצי משה למכתב ית
פתגמי אורייתא הדא על ספרא
עד דשלימו: כה ופקיד משה
ית לואי נטלי ארון קימא די
למימר: כו סיבו ית ספרא
דאורייתא הדין ותשוון יתה
מסטר ארונא קימא די

כב וכתב משה את השירה הזאת ביום
ההוא וילמדה את בני ישראל: כג ויצו
את יהושע בן נון ויאמר חזק ואמץ כי
אתה תביא את בני ישראל אל הארץ
אשר נשבעתי להם ואנכי אהיה עמך:
כד ויהי | ככלות משה לכתב את דברי
התורה הזאת על ספר עד תמם: שני שביעי
כה ויצו משה את הלויים נשאי ארון
ברית ידוה לאמר: כו לקח את ספר התורה
הזה ושמתם אתו מצד ארון ברית ידוה

(22) And Moshe wrote this song on that day, and taught it to the Children of Israel. (23) And He commanded Yehoshua the son of Nunn, and said: Be strong and couragous! For you will bring the Children of Israel to the land which I have sworn to them. And I will be with you. (24) And it was, when Moshe finished writing the words of this Torah in a scroll, until their very end, (25) That Moshe commanded the Levites, who carried the Ark of the Lord's Covenant, saying: (26) Take this Torah scroll and place it at the side of the Ark of the Lord

RASHI

רש"י

(23) **And He commanded Yehoshua the son of Nunn** — [The preceding verse speaks of Moshe writing down the song. Therefore, one might think that the subject of our verse

(כג) ויצו את יהושע בן נון. מסב למעלה בלפי שכינה כמו שמפורש אל הארץ אשר נשבעתי להם: (כו) לקח. כמו זכור שמור הלוח: מצד ארון ברית

here is still Moshe. Notwithstanding, we learn that] this verse is a continuation of the earlier verse (16), where the subject [of the command] is the Shekhinah [i.e., God, and not Moshe. And whereas there, God was speaking to Moshe, now, He turns to Yehoshua and commands him.] The fact that God is the One Who is speaking here, is evident when the verse [employs the first person,] saying: "To the land which I have sworn to them." (26) לקח — [This verb is employing the form known as פעול — denoting ongoing fulfillment, a form] similar to זכור, "Remember!" (see Rashi Exodus 20:8); שמור, "Observe!" (Deuteronomy 5:12) and הלוך (Genesis 8:5) [literally, "going", although here meaning "progressively decreased" inside the expression היו הלוך וחסור]. **At the side of the Ark of the Lord [your God]'s Covenant** —

אֲלֶהֶכֶן וַיְהִי תַמָּן בְּדָ לְסִהָיִד:

אלהיכם והיה שם בך לעד:

your God's Covenant, and it will be there as a witness.

RASHI

רש"י

The sages of Israel differ [regarding where this Torah scroll was to be placed exactly, depending on the actual meaning of the phrase "at the side of the Ark"] — see Bava

ה'. נחלקו בו חכמי ישראל בב"ב יש מהם אומרים דף היה בולט מן הארון מבחוץ ושם היה מנח ויש אומרים מצד הלוחות היה מנח בתוך הארון:

Batra (14b). Some say that a board projected outward from the Ark, and it was there that this Torah scroll lay; while others explain that it actually lay alongside the Tablets, inside the Ark

PROPHETS Isaiah 56

נביאים ישעיהו פרק נו

ד ארי כדנן אמר יי לסריסאי דיטרון ית יומי שביאי דיילי ומתרען בדצבנא ומתקפין בקימי: ה ואתן להון בבית מקדשי ובארע בית שכנתי אתר ושום דטב מבנין ומבנן שום עלם אתן להון דלא יפסוק: ו ובני עממיא דמתוספין על עמה דיי לשמשותה ולמרתת ית שמא דיי למחוי לה לעבדין כל דיטר שבתא לאחלותה ומתקפין בקימי: ז ואיתיגון לטורא דקודשי ואחדיגון בבית צלותי על מדבחי ארי בית מקדשי בית צלו

ד כִּי־כֹהוּ אָמַר יְדוּה לְסָרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת־שַׁבְּתוֹתַי וּבָחֲרוּ בְּאֲשֶׁר חָפְצָתִי וּמְחֻזְּקִים בְּבְרִיתִי: ה וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחֻמֹּתַי יָד וְשֵׁם טוֹב מִבְּנִים וּמִבָּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתֶּן־לוֹ אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת: ו וּבְנֵי הַנֹּכְר הַגֵּלוּיִם עַל־יְדוּה לְשִׁרְתוֹ וּלְאַהֲבָה אֶת־שֵׁם יְדוּה לְהֵיוֹת לוֹ לְעַבְדִּים כָּל־שֹׁמֵר שַׁבָּת מִחֻלְלוֹ וּמְחֻזְּקִים בְּבְרִיתִי: ז וְהֵבִיאֹתִים אֶל־הַר קְדֹשִׁי וְשִׁמַּחְתִּים בְּבֵית תַּפְלְתִּי עוֹלֹתֵיהֶם וּזְבַחֵיהֶם לְרִצּוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תַּפְלָה יִקְרָא לְכָל־הָעַמִּים:

(4) For so says the Lord to the eunuchs who will keep My Sabbaths and will choose what I desire and hold fast to My covenant. (5) "I will give them in My house and in My walls a place and a name, better than sons and daughters; an everlasting name I will give him, which will not be discontinued. (6) And the foreigners who join with the Lord to serve Him and to love the name of the Lord, to be His servants, everyone who observes the Sabbath from profaning it and who holds fast to My covenant. (7) I will bring them to My holy mount, and I will cause them to rejoice in My house of prayer, their burnt-offerings and their sacrifices shall be acceptable upon My altar, for My house shall be called

RASHI

רש"י

(4) For all means, and hold fast. (7) For all

(ד) ומחוזיקים. אוחזים: (ו) לכל העמים. אף הגרים:

ח נאם אדני ידוה מקבץ נדחי ישראל עוד אקבץ
 עליו לנקבציו:
 לתקרי לכל עממיא: ח אמר יי
 אלהים דעתיד לכנשא מבדרי
 ישראל עוד אקריב גלותהון
 לכנשא יתהון:

a house of prayer for all peoples.” (8) So says the Lord God, Who gathers in the dispersed of Israel, I will yet gather others to him, together with his gathered ones.

RASHI

רש"י

peoples — also for the converts. (8) **I will yet gather others to him** — of the [non-Jewish] nations who will convert and join them. **Together with his gathered ones** — in addition to the gathered ones of Israel.

עוד אקבץ עליו. מן האמות שיתגירו ונלוו עליהם:
 (ח) לנקבציו. נוספים על קבוצי ישראל:

Writings Psalms 109

כתובים תהלים פרק קט

כד ברפי כשלו מצום ובשרי כחש משמן: כה ואני |
 הייתי חרפה להם יראוני יניעון ראשם: כו עזרני
 ידוה אלהי הושיעני כחסדך: כז וידעו פי ידך
 זאת אתה ידוה עשיתה: כח יקללו המה ואתה
 תברך קמו | ויבשו ועבדך ישמח:
 היך חסדך: כח וידעון ארום מחתך דא אנת יי עבדתה: כט ילטטון הנון ואת תברך יקומו ויבהתון
 ועבדך יחדי:

(24) My knees give way from fasting, and my flesh is lean, and has no fatness. (25) I have become the object of their scorn; when they see me, they shake their head. (26) Help me, O Lord my God, save me according to Your mercy. (27) That they may know that this is Your hand, that You, O Lord, have done it. (28) Let them curse, but You bless; when they arise, they shall be put to shame, but Your servant shall rejoice.

RASHI

רש"י

(24) **And my flesh is lean** — from having fatness.

(א) ובשרי כחש. מהיות בה שמן:

Mishnah Arakhin, chapter 4

משנה ערכין פרק ד

(1) Regarding the sufficiency of means [i.e., the א השג יד, בנודר. והשנים, בנודר. והערכים, רבנו עובדיה מברטנורא

א השג יד בנודר. תורת דין השגת יד, שעני נדון בערכין כפי השג ידו, בתר נודר אזלינן, ולא בתר נידר, כדמפרש

laws, regarding one too poor, to pay his pledge, see Leviticus 27:8], this is according to the ability of the one who vows, and [when one vows the set values] of age, this is according to the subject of the vow [and not the one who is making the vow]. Regarding valuations [of a man or a women], this is according to the one who is the subject of the valuation. And the valuations [shall be paid according to the rate prescribed] at the time of the valuation.

“Regarding the sufficiency of means [see Leviticus 27:8], this is according to the ability of the one who vows”— how so? If a poor man evaluated a rich man, he shall pay only the valuation of a poor man [i.e., according to his means to pay]. But if a rich man evaluated a poor man, he must pay the valuation of a rich man [i.e., according to age bracket of the subject vowed]. (2) But it is not so regarding sacrifices. If a man said, “I take upon myself the offering of this (*metzora*) leper,” and the leper was poor, he brings the offering of a poor leper (see Leviticus 14:21-32). But if the leper was rich, he must bring the offering of a rich leper (see Leviticus 14:10). Rebbi says, I say the same applies regarding a valuation [Rebbi disagrees with the *Tanna* of the Mishnah, for according to the former, a poor man would under all circumstances incur no liability beyond that of his means, even though he heard the rich man vow his own valuation, and thereupon the poor man said, “I take upon myself what this man has said.” According to Rebbi, however, in such a case, the poor man would be liable to pay the rich man's valuation, since in saying, “I take upon myself what this man has said,” he deliberately assumes the full liability, and he would owe that sum until he was able to pay it]. For why is a poor man who evaluated a rich man, obliged to pay only the valuation of a poor man? Because the rich man had not incurred any liability whatsoever [therefore the poor man means the evaluation according to the rich man's age bracket, the fact that he is wealthy has no bearing to the vow]. But if the rich man said, “I evaluate myself,” and the poor man, upon hearing this, said, “What this man has said, I take upon myself,” then he must pay the full valuation of the rich man: If he was poor [at the time he took the vow]

רבנו עובדיה מברטנורא

לקמן: והשנים בנידר. ילך שהעריך (ערך) זקן, נותן ערך זקן, דלא אזלינן בתר שנים דנודר. ותנא דקרי למעריך נודר, לישנא דקרא נקט, דכתיב (ויקרא כז) על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו הכהן. ואידי דאמר השג יד בנודר, אמר נמי השנים בנידר: והערכים בנערך. קצב הערך דזכר ונקבה, בתר נערך אזיל, ולא בתר מעריך, כדמפרש לקמן דאיש שאמר ערך אשה פלונית עלי נותן ערך אשה: והערך בזמן הערך. כדמפרש לקמן שאם העריך עצמו כשהיה פחות מבן עשרים דהוי ערך קטן, וקודם נתינתו היה בן עשרים, אינו נותן אלא כשעה שהעריך: ב אומר אני אף בערכין כן. אילו מתרמי אף בערכין דומיא דקרבות, הוי בקרבות. דהא דאמרת דערכים אינן בקרבות משום דלא דמו אהדודו דמפני מה עני שהעריך עשיר נותן ערך עני לפי השג יד, לפי שאין העשיר חייב כלום, ולא דמי למצורע. וזה שאמר על העשיר, לא נתכוין אלא לפי מדת שנותיו של עשיר שפוחתים או יתרים על שנותיו שלו, הלכך נדון בהשג יד. אבל עשיר שאמר ערכי עלי דהוי חייב ערך שלם, דומיא דמצורע (עשיר) ושמע העני ואמר מה שאמר זה עלי, נותן ערך

בנערך, והערך, בזמן הערך. השג יד בנודר כיצד, עני שהעריך את העשיר, נותן ערך עני. ועשיר שהעריך את העני, נותן ערך עשיר: ב אכל בקרבות אינו כן. הרי שאמר, קרבנו של מצורע זה עלי, אם היה מצורע עני, מביא קרבן עני. עשיר, מביא קרבן עשיר. רבי אומר, אומר אני אף בערכין כן, וכי מפני מה עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני, שאין העשיר חייב כלום. אכל העשיר שאמר ערכי עלי ושמע העני ואמר מה שאמר זה עלי, נותן ערך עשיר.

and then became rich [before he paid], or rich [at the time of the vow] and then became poor, he must pay the valuation of a rich man. Rabbi Yehuda says; even if he was poor [when he took the vow] and became rich and then again became poor [if at any time from when making the vow until payment he was rich] he must pay the valuation of a rich man. (3) But it is not so with offerings [if he is a poor leper and someone vowed his offerings]. Even if his father was dying [while the man vowed] and [subsequently] left him ten thousand ships at sea, and it brought him tens of thousands [of coins], the Temple has no claim at all on them.

(4) “Regarding the years [i.e., the set values of age], this is [valued] according to [the age of] the subject of the vow”— how so? If a youth [from age 20 to 60] evaluates an old man, he must pay the valuation of an old man. And if an old man evaluates a youth, he must pay the valuation of a youth. “Regarding valuations, this is according to the one who is the subject of the valuation”— how so? If a man evaluated a woman, he must pay the valuation of a woman, and if a woman evaluated a man, she must pay the valuation of a man. “And the valuation depends upon the time of the valuation”— how so? If a person evaluated one who was less than five years of age, and [in the meantime] he became older than five years of age; or [he evaluated one] who was less than twenty years of age and he became twenty years old, he must pay [only] in accordance with the age at the time of the valuation. The thirtieth day is accounted as below the age [i.e., if he evaluated an infant on its thirtieth day of life, he owes nothing, since evaluations start from the end of the thirtieth day]. The fifth or twentieth year itself, is accounted as under this age. For it is written, “And if from sixty years and upward” (Leviticus 27:7) [meaning that only upward of

היה עני והעשיר או עשיר והעני, נותן ערך עשיר. רבי יהודה אומר, אפילו עני והעשיר וחזר והעני, נותן ערך עשיר: ג אכל בקרבנות אינו כן, אפילו אביו מת והניח לו רבוא, ספינתו בים ובאו ברבאות, אין להקדש בהן כלום: ד שנים בנדר כיצד, ילד שהעריך את הנקו, נותן ערך נקו. ונקו שהעריך את הילד, נותן ערך ילד. וערכים בנערך כיצד, איש שהעריך את האשה, נותן ערך אשה. ואשה שהעריכה את האיש, נותנת ערך איש. והערך בזמן הערך כיצד, העריכו פחות מכן חמש ונעשה יותר על בן חמש, פחות מכן עשרים ונעשה יותר על בן עשרים, נותן בזמן הערך. יום שלשים, כלמטה ממנו. שנת חמש ושנת עשרים, כלמטה ממנו, שנאמר (ויקרא כז), ואם מכן ששים שנה

רבנו עובדיה מברטנורא

עשיר: הכי גרסינן: היה עני והעשיר או עשיר והעני משלם ערך עשיר. היה עני והעשיר קודם נתינה משלם ערך עשיר, אשר תשיג יד הנודר אמר רחמנא, והרי ידו משגת. עשיר והעני נמי תשיג יד הנודר כתיב, והרי היתה משגת בעת שנדר: ר' יהודה אומר אפילו עני והעשיר וחזר והעני נותן ערך עשיר. דכתיב (ויקרא כז) ואם מך הוא מערכך, עד שהיא במכותו מתחלתו ועד סופו. ואין הלכה כר' יהודה: ג אפילו אביו מת. בשעה שנתחייב זה בקרבן היה אביו גוסס ונטה למות, ומת וירש ממנו רבוא קודם שהביא קרבנו, אינו מביא אלא קרבן עני, כמו שהיה בשעה שנתחייב בקרבן: ספינתו בים. לא שהיתה ספינתו טעונה מסחורות שלו ברבוא, דאם כן עשיר הוא. אלא שהיתה ספינתו מושכרת לאחרים ברבוא שבר, והוא אין בידו אלא אותה ספינה, ומשום שברה לאו עשיר הוא. דאין שכירות משתלמת אלא בסופה, ונמצא שעכשיו עני הוא. ומשום הספינה עצמה לאו עשיר הוא, דהאי תנא סבר כמאן דאמר לקמן שאם היה המעריך חמר נותן לו הכהן חמורו ואינו נוטלו להקדש, ואם היה אכר מניח לו צמד בקרו דהיא פרנסתו, והכי נמי מניח לו ספינתו: ד ילד. מבן עשרים ועד בן ששים, דהוי ערכו חמשים שקלים: נותן בזמן הערך. דכתיב (שם) כערכך יקום אינו נותן אלא כזמן הערך: יום שלשים כלמטה. אם אמר ערך פלוני עלי, ואותו קטן היה באותו יום בן שלשים, הוי

sixty i.e., sixty one, is above sixty]. We thus learn about all the other ages from what is said about sixty years; just as the sixtieth year [itself] is accounted under this age, so too, the fifth and twentieth years, are accounted under this age. What! because [the Torah] has reckoned the sixtieth year to be under this age, thereby being more stringent, shall the fifth or the twentieth year be considered under this age as well, thereby causing a leniency [since the

valuation from twenty to sixty years is fifty *shekel*, and from sixty years up, it is fifteen *shekel*, thereby it is a stringency to consider someone during his sixtieth year as aged between 20 and 60, however, from five to twenty years, the valuation is twenty *shekel* and as such it would be a leniency to consider him during his twentieth year, as below 20 and 60]? Scripture states, “years,” “years,” to teach by analogy: just as with the sixtieth year the word “years” means that it is to be accounted under age, so too, the word “years” with the fifth year and with the twentieth year means that it is to be accounted under age, whether this is a leniency or a stringency. Rabbi Eleazar says, [This rule applies] until they are a month and a day beyond the relevant years [he adds an additional month to the above].

רבנו עובדיה מברטנורא

כלמטה ולא אמר כלום. דאין ערך לפחות מכן חודש. דהכי כתיב (שם) ואם מכן חודש: **מבן ששים שנה ומעלה.** משמע ששלמה שנת ששים ואז הוא נדון כששים, אבל בשנת ששים נדון כילד: **הן אם עשינו.** בתמיהה. כלומר, וכי כן הוא, אם עשינו [שנת] ששים כלמטה להחמיר דערך גדול יש לפחות מבן ששים חמשים סלע, וליותר מבן ששים אינו אלא חמשה עשר: **כלמטה ממנה להקל.** דערך יותר על בן עשרים, גדול הוא מפחות מבן עשרים. וכן בבן חמש. כדכתיבי בקראי: **ר' אליעזר אומר.** לעולם שנת חמש ושנת עשרים ושנת ששים כלמטה עד שתשלם כל השנה וחודש ויום אחד משנה האחרת. דיליף גזירה שוה למעלה למעלה מבכור, נאמר כאן מבן ששים שנה ומעלה, ונאמר בבכור אדם (במדבר י"ח) ופדויו מבן חודש ומעלה מה להלן חודש ויום אחד, שאין בכור נפרד פחות מבן חודש ויום אחד, אף כאן עד שיוסיף על ששים חודש ויום אחד ושנת חמש ושנת עשרים ילפינן בגזירה שוה שנה שנה משנת ששים כדיליף תנא קמא לעיל. ואין הלכה כר' אליעזר:

Gemara Arakhin 18b

גמרא ערכין דף יח:

Our Rabbis taught: The year mentioned in connection with consecrated animals, the year stated in connection with dwellings in a walled city (see Leviticus 25:30), the two years in connection with the field of possession (see Leviticus 25:15), the six years of the Hebrew slave (see Exodus 21:2), as well as those of a son or daughter, are to be understood as from hour to hour [i.e., a one year period from the hour of its birth, sale, or service, to the same hour]. From where we do know this with regard to consecrated animals? Rav Acha bar Yaakov said, Scripture said: “A lamb *ben shenato* [of the

ומעלה אם זכר, הרי אנו למדים בכלם משנת ששים. מה שנת ששים כלמטה ממנה, אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנה. הן, אם עשה שנת ששים כלמטה ממנה להחמיר, נעשה שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנה להקל, תלמוד לומר, שנה שנה לגזירה שוה, מה שנה האמורה בשנת ששים כלמטה ממנה, אף שנה האמורה בשנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנה בין להקל בין להחמיר. רבי אלעזר אומר, עד שיהיו יתרות על השנים חדש ויום אחד:

תנו רבנן: שנה האמורה בקדשים שנה האמורה בבתי ערי חומה שתי שנים בשדי אחוזה ושש שנים שבבעבד עברי וכן שכתב ושכתב כלן מעת לעת. שנה האמורה בקדשים מנלן אמר רב אחא בר יעקב אמר קרא (ויקרא

first year],” (Leviticus 12:6) i.e., of its own first year, not that of the calendar. As to the year mentioned in connection with dwellings in a walled city, Scripture said: “Within a whole year *mimkaro* [from its being sold],” (Leviticus 25:29) i.e., of its [own year after the] sale, not of the calendar. With regard to the two years of the field of possession, it is written: “According to the number of years of the crops, he shall sell to you,” (Leviticus 25:15) [the double plural, “years of crops,”] implying that a man may eat [the fruit of] three crops in two years. With regard to the six years of a Hebrew slave, Scripture says: “Six years he shall serve, and in the seventh,” (Exodus 21:2) implying that at times in the seventh year, too, he may be working [with “the seventh” connected to “he shall serve”]. As well as those of a son or daughter, for what practical purpose is the rule? Rav Gidel in the name of

Rav said, With regard to valuations. Rav Yosef said, With regard to [the laws listed in] the chapter of Caesarean section [i.e., the age at which vows are valid (Niddah 45b)]. Said Abbaye to Rav Yosef, Do you [two] hold conflicting opinions? He replied, “No, I say one thing, and he said another.” Thus also, does it seem logical. For if you should think they are disputing, and he who said [that the practical purpose] concerns valuations, does not hold so, regarding the laws of the chapter of Caesarean section, has not Rav said that the decision is applied to all [the cases in that] chapter: that [the years] were to be understood as from hour to hour? Then why does he who said the [practical purpose] concerned valuations, not say it regarding the laws of the chapter on a Caesarean extraction? Because it [the reference to a son and daughter] is to be analogous to those [mentioned previously — the consecrated animals, etc.]: Just as these are written [in the Torah, namely valuations], so does this refer to what is stated [in the Torah, and therefore even though the law is the same regarding vows, it, however, is not mentioned here]. And the other? If you think [that the reference is to] what is written, then the expression “With a son or daughter” — should it not have stated “with male or female” [just as the Torah (Leviticus 27) actually states it “male” and “female?” This proves that we are not necessarily mentioning only those stated in the Torah.] Why is a female, when she is old, valued only at one third [a woman under the age of sixty is valued at thirty, and a woman over sixty years of age at ten, i.e., one third], whereas a man, at not even a third [a man under sixty is valued at fifty, and a man over sixty at fifteen, which is less than one third]? Said Chizkiyah: People say, An old man in the house

(ב) כֶּבֶשׂ בֶּן שָׁנָתוֹ שָׁנָתוֹ שְׁלוֹ וְלֹא שֶׁל מִגְּנִין עוֹלָם. שָׁנָה הָאֲמוּרָה בְּבִתֵּי עָרֵי חוּמָה דְּכֹתִיב (שם כה) עַד תּוֹם שָׁנָתוֹ מִמְּכָרוֹ. מִמְּכָרוֹ שְׁלוֹ וְלֹא שָׁנָה לְמִגְּנִין עוֹלָם. שְׁתֵּי שָׁנִים שֶׁבַשְׂדֵּה אַחוּזָה דְּכֹתִיב: בְּמִסְפַּר שָׁנֵי תְּבוּאוֹת יִמְכַר לָךְ. פְּעָמִים שְׁאֵדָם אוֹכֵל שֶׁלֹּשׁ תְּבוּאוֹת בְּשְׁתֵּי שָׁנִים. שֵׁשׁ שְׁבַעֲבַד עֲבָרֵי דְּכֹתִיב (שמות כא) שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבְשִׁבְעֵיתָ וְזִמְנִין דְּבִשְׁבִיעֵיתָ נִמְי יַעֲבֹד. וְשִׁבְבֵן וּבִשְׁבַת כָּלֵן מֵעַת לְעַת לְמֵאֵי הִלְכְתָא אֲמַר רַב גִּידֵל אֲמַר רַב: לְעֶרְכִין רַב יוֹסֵף אָמַר: לְפָרְקִין וְיוֹצֵא דוֹפָן. אֲמַר לֵה אַבְיֵי לְרַב יוֹסֵף מִי פְּלִיגֵיתוּ אֲמַר לֵה לֹא אָנָּא אֲמַרֵי חֲדָא וְהוּא אֲמַר חֲדָא הֵכִי נִמְי מִסְתַּבְּרָא דְּאֵי סִלְקָא דְּעֵתָךְ פְּלִיגֵי מֵאֵן דְּאֲמַר לְעֶרְכִין לֹא אֲמַר לְיוֹצֵא דוֹפָן. וְהָאֲמַר רַב: הִלְכְתָא כְּכֹלָה פִּירְקָא מֵעַת לְעַת וְאֵלָא לְמֵאֵן דְּאֲמַר לְעֶרְכִין מֵאֵי טַעֲמָא לֹא אֲמַר לְיוֹצֵא דוֹפָן דּוּמְיָא דְּהִנְךָ מַה הִנְךָ דְּכֹתִיבָא אִף הִנְךָ דְּכֹתִיבָא. וְאִידָךְ אֵי סִלְקָא דְּעֵתָךְ דְּכֹתִיבָא הָאֵי שְׁבַבֵן וְשִׁבְבַת, שְׁבוּזְכֵר וְשִׁבְנִקְבָה מִיבְעֵי לֵה וּמֵאֵי שָׁנָא נִקְבָה דְּכִי מִיִּזְקָנָא קִימָא אֲתִילְתָא וּמֵאֵי שָׁנָא זָכֵר דְּלֵא קֵאֵי אֲתִילְתָא. אֲמַר חִזְקִיָּה: אֲמַרֵי אִינְשֵׁי סְבָא בְּבִיתָא פֶּאֱחָא

is a burden in the house, an old woman in the house is a treasure in the house!

בביתא סבתא בביתא סימא בביתא:

זוהר אמור דף קב עא

בְּהַאי יוֹמָא מִתְעַפֵּר כְּהֵנָּא בְּעֵפְרִין עֲלָאִין וְהוּא קָאִים בֵּין עֲלָאִי וְתַתָּאי וּמְכַפֵּר עֲלֵיהּ וְעַל בֵּיתֵיהּ וְעַל כְּהֵנִי וְעַל מְקַדְשָׁא וְעַל יִשְׂרָאֵל כְּלָהּ. תֵּאֲנֵן בְּשַׁעֲתָא דְעָאֵל בְּדַמָּא דְפֶר מְכוּן בְּרִישָׁא דְמִהִימְנוּתָא וְאִדִּי בְּאַצְבָּעֵיהּ כְּמַה דְכְּתִיב (וַיִּקְרָא ט"ו) וְהִזָּה אוֹתוֹ עַל הַכֹּפֶרֶת וְלִפְנֵי הַכֹּפֶרֶת וְהִיד עֶבֶד בְּסִים בְּקַפְטָא (ס"א בְּקַפְטָא) דְאַצְבָּעָא וְאִדִּי בְּמַצְלִיף בְּטִיזְפִין דְאַצְבָּעָא לְסַמְרֵי קַפְתוֹרָא (ס"א קַפְתוֹרָא) אִדִּי וְאִתְכּוֹן וְשִׁארֵי לְמִמְנֵי אַחַת. אַחַת וְאַחַת. אַחַת בְּלַחוּדָאָהּ. אַחַת דְכִלִּיל כְּלָא. אַחַת שְׂבָהָא דְכְּלָא. אַחַת דְכְּלָא אַחְדָּרָן לְקַבְלָהּ. אַחַת רִישָׁא דְכְּלָא. לְכַתֵּר אַחַת וְאַחַת דְאַנּוּן שְׂרִיזָן כְּתִדָּא בְּרַעוּתָא בְּאַחוּתָא וְלֹא מִתְפָּרְשֵׁן לְעַלְמִין בְּתֵר דְמִטָּא לְהָאִי וְאַחַת דְהִיא אִימָא דְכְּלָא. מִכָּאן שָׂרָא לְמִמְנֵי בְּזוּגָא וּמְנִי וְאָמַר אַחַת וּשְׁתִּים. אַחַת וּשְׁלֹשׁ. אַחַת וְאַרְבַּע. אַחַת וְחֲמִשׁ. אַחַת וְשֵׁשׁ. אַחַת וְשִׁבְעֵי. בְּגִין לְאַמְשַׁבָּא וּלְנַגְדָּא לְהָאִי אַחַת דְהִיא אִימָא (נ"א) עֲלָאָה בְּדַרְגִּין יְדִיעֵן לְכַתְרָא (ס"א לְנַהֲרָא) לְאִימָא תַתָּאָה וּלְאַמְשַׁבָּא נַהֲרִין עֲמִיקִין מֵאַתְרֵיהּוּ לְכַנְסַת יִשְׂרָאֵל. וְעַל דָּא יוֹמָא דָּא תְרֵי נַהֲרִין בְּתִדָּא אִימָא עֲלָאָה נַהֲרָא לְאִימָא תַתָּאָה וְעַל דָּא כְּתִיב יוֹם הַכַּפּוּרִים כְּמַה דְאַתְמַר:

Yosef Le-Chok

יוסף לחוק

Ethical Teaching:

מוסר

Sha'arei Teshuvah, Page 30

שערי תשובה דף ל עד

There is a type of flatterer who praises another person's evil, either in front of him or not in his presence. Even though he does not justify him for his wrongdoing and does not lie about his judgment, still he says that he is a good man. About this it is said, "Those who abandon the Torah praise the wicked." (Proverbs 28:4) For were it not that he abandoned the Torah, he would not praise a person who violates its word and breaks its commandments. Even if he only praises the wicked man for whatever good he does possess and speaks on his behalf before other people, to tell them of his uprightness, this is also a wicked sickness. For by his mentioning the good without mentioning the evil, and by covering up his sins, that man will be thought of as being righteous by the listeners, who will honor him and strengthen his hand so that he prevails. We have already told you about the stumbling blocks and the destructiveness that are inherent in honoring the wicked. Therefore, it is not right to mention their righteousness

הַחֲנֹף אֲשֶׁר יְהַלֵּל רְשַׁעַת בְּנֵי אָדָם אִם בְּפָנָיו אִם שְׁלֵא בְּפָנָיו אִף עַל פִּי שְׁלֵא יִצְדִיקֵנוּ עַל חֲמָסוֹ וְלֹא יִכָּזֵב עַל מִשְׁפָּטוֹ, אָבֵל יֹאמֵר עָלָיו כִּי אִישׁ טוֹב הוּא. וְעַל זֶה נֶאֱמַר (מִשְׁלֵי כ"ח) עוֹזְבֵי תוֹרָה יְהַלְלוּ רְשַׁע כִּי לֹא אֲשֶׁר עוֹב אֶת הַתּוֹרָה לֹא הִלֵּל הָעוֹבֵר עַל דְּבָרֶיהָ וּמִפֶּר מִצְוֹתֶיהָ וְגַם כִּי לֹא יִשְׁבַּח אֶת הָרְשַׁע זוֹלָתִי בְּמַה שְּׁנִמְצָא בּוֹ מִן הַטּוֹב וְיִלְיֶץ עָלָיו בְּפָנָיו בְּנֵי אָדָם לְהַגִּיד לְאָדָם יִשְׂרָאֵל גַּם זֶה רָעָה חוֹלָה כִּי בְּהוֹכִירָהוּ אֶת הַטּוֹב וְאֵת הָרָע לֹא יִזְכִּיר וְעַל כָּל פְּשָׁעָיו יִכְסֶה צְדִיק יִחְשַׁב אֶצֶל הַשּׁוֹמְעִים וְיִתְנֶנּוּ לוֹ יָקָר וְיָרִים יָדוֹ וְגִבְרָה. וְכִבֵּר הַקְּדִמְנוּ לְהוֹדִיעַן הַמְכַשׁוּלוֹת וְהַשְּׁחִיתוֹת הַנִּמְצָאוֹת בְּכַבוֹד הָרְשָׁעִים עַל

unless one mentions their evil and their foolishness [at the same time], as it says, “but the name of the wicked will rot.” (Proverbs 10:7) And it says, “I will state your righteousness and your deeds, but it will not benefit you.” (Isaiah 57:12) In other words, your good deeds will not benefit you to save you from your evil when I arise in judgment. By comparison, your sins and immoral acts are greater, for your sins outnumber them. This is similar to that which our Rabbis said, that the individual whose sins exceed his merits, is written and sealed for death. Wicked people can be recognized by their conversation and their behavior, as we have already discussed in the chapter on the fear of sin. Righteous people loathe the evil man, as it says, “The wrongdoer is an abomination to the righteous.” (Proverbs 29:26) If one is not in the counsel of the righteous, because he does not loathe him, [i.e., the wicked] then he should neither curse nor bless him. It is possible that one who praises the wicked may be doing so out of ignorance, for an ignorant person says that to praise is good, whether it is true or not. Without realizing it, he is praising the dead. For our Rabbis declared about the wicked that they are considered dead even when they are alive, and they are termed dead, as it says, “but the dead

do not know anything.” (Ecclesiastes 9:5) This mistake amounts to deliberate sin. For a slave will not be beloved by his master if he loves his master's enemies. If he draws close those who are distanced by his master, his master will take it to heart. And it says, “but fools will bring up dishonor,” (Proverbs 3:35) which we have already explained.

Practical Law:

Rambam, Laws of Blessings, Chapter 6

(1) Hands may be washed with any vessel, even a vessel made of dung or earth, provided that it is whole. If a vessel cannot hold a *revi'it*, one may not wash his hands from it. (2) Everyone

בן לא נכון להזכיר צדקתם בלתי אם יזכיר רשעם וכסלם, כמו שנאמר (שם י) ושם רשעים ירקב. ונאמר (ישעיה ג) אני אגיד צדקתך ואת מעשיך ולא יועילוך. פרוש לא יועילוך מעשיך הטובים להצילך מרעתך בקומי למשפט בערכי לעמתם רב פשעיך ומעשה תעתועיך בי דברי עונותיך גברו מהם. וכמו שאמרו רבותינו כי מי שעונותיו מרבים מזכותיו נכתב ונחתם למיתה והרשעים נפרים הם בשיתחם והנהגתם כאשר הקדמנו לך בשערי יראת חטא. והנה הצדיקים יתעבו הרשע, כמו שנאמר (משלי כט) תועבת צדיקים איש עול. ואשר בסוד הצדיקים לא יהיה אם תעב לא יתעבנו גם קב לא יקבנו גם ברך לא יברכנו ויתכן כי יקר מקרה המשבח את הרשע מדרך פתיות כי הפתי אומר לשבח טוב הוא אם היו יהיה על דבר אמת ואם תהיה תמורתו ומבלי הדעת שבח הוא את המתים, כי אמרו רבותינו על הרשעים רפסאים יחשבו בחיים ומתים וקרובים, שנאמר (קהלת ט) והמתים אינם יודעים מאומה והשגגה הזאת עולה זדון כי לא יאהב העבד אל האדון אם יאהב משנאיו ויקרב רחוקיו יקפיד. ונאמר (משלי א) וכסילים מרים קלון וכבר הקדמנו פרושו:

הלכה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ו

א בכל הכלים נוטלין לידיים ואפלו בלי גללים ובלי אדמה והוא שיהיו שלמים. בלי שאינו מחזיק רביעית או אין בו רביעית אין נותנין ממנו לידיים: ב הכל כשרין לתן לידיים אפלו

is fit to pour water over the hands, even a deaf-mute, an insane person, or a minor. If no one else is present, one may hold the vessel between his knees and pour onto his hands or tilt the barrel over his hands and wash; or wash one hand, pouring with one onto the other, and again pouring with the first onto the second. And [even] a monkey may wash a person's hands for him. (3) A watering trough, into which a person pours [water] drawn by hand or with a wheel, and the water flows from it into a channel to water vegetables or livestock: if one sets his hands into the trough and the water passes and flows over his hands, it is not considered washing, because there is no one pouring it onto his hands [since the water is now flowing on its own]. But if his hands are close to the place where the bucket is poured out, so that the water that flows onto his hands comes as a result of the person's pouring, it is considered as washing.

חַרֵּשׁ שׁוֹטֵה וְקֶטֶן. אִם אֵין שָׁם אַחַר מִנְיַח הַכֶּלִי בֵּין בְּרַבּוּי וְצֶק עַל יָדָיו אִו יֵטֵה הַחֲבִית עַל יָדָיו וְיִטֵּל אִו נוֹטֵל יָדוֹ אַחַת וְצֶק בְּזוֹ עַל זוֹ וְחֹזֵר וְצֶק בְּרֵאשׁוֹנָה עַל הַשְּׁנִיָּה. וְהַקּוֹף נוֹטֵל לְיָדָיִם: גַּ הַשְּׁקֵת שְׂדוּלָה אָדָם בְּיָדוֹ אִו בְּגִלְגֹּל וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ וְהַמַּיִם נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה בְּאִמָּה וְהוֹלְכִין וּמִשְׁקִין הַיְרֻקוֹת אִו הַבְּהֵמָה וְהַנִּיחַ יָדָיו בַּשְּׁקֵת וְעָבְרוּ הַמַּיִם וְשִׁטְפוּ עַל יָדָיו לֹא עָלְתָה לוֹ נְטִילָה שְׁהָרִי אֵין כְּאֵן נוֹתֵן עַל יָדָיו. וְאִם הָיוּ יָדָיו קְרוּבוֹת לְשִׁפִּיכַת הַדָּלִי עַד שֶׁנִּמְצְאוּ הַמַּיִם שֶׁשִּׁטְפוּ עַל יָדָיו מִכַּח נְתִיבַת הָאָדָם עָלְתָה לוֹ נְטִילָה:

VAYEILECH FOR THURSDAY NIGHT

וילך ליל ששי

צירוף יהוה

כּו אָרִי אֲנִי יִדְעָנָא יְתִ
סְרַבְנוּתָךְ וְיִתִּי קִדְלָךְ דְּקִשְׁיָא
הָא בְּעַד אֲנִי קָיָם עִמָּכּוֹן יוֹמָא
דִּין מְסַרְבִּין תְּוִיתוֹן קָדָם יְיָ וְאָף
אָרִי בְּתַר דְּאִמּוֹת: כּח כְּנִישׁוּ
לְוִתִּי יְתִ כֹּל סְבִי שְׁבִטִיכּוֹן

כּו כִּי אֲנֹכִי יִדְעֵתִי אֶת־מְרִיבְךָ וְאֶת־עֲרִפְךָ
הַקְּשָׁה הֵן בְּעוֹדֵנִי חִי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמְּרִים
הֵייתֶם עִם־יְדוּהָ וְאָף כִּי־אֲחָרֵי מוֹתִי: שְׁנִי
מִפְטִיר כּח הַקְּהִילוּ אֵלַי אֶת־כָּל־זְקֵנֵי שְׁבִטֵיכֶם

(27) For I know your rebellious spirit and your stubbornness. Even while I am alive with you today — you are rebelling against the Lord, and also after my death! (28) Assemble to me all the elders of your tribes, and your policemen,

RASHI

רש"י

(28) **Assemble to me** — [See Numbers (כח) הַקְּהִילוּ אֵלַי. וְלֹא תִקְעוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם (10:2-3,7), where trumpets were to be blown to assemble the people.] On this day, however, they did not blow the trumpets in order to assemble the congregation together, because the verse says (Numbers 10:2), "Make for yourself [two trumpets of silver ... and they will be for you to call the assembly]." [Now, this was a commandment to Moshe, because "for yourself" and "for you" are both written in the singular